

Vårt samarbete med två mjölkgårdar är nästan en förutsättning för att vi ska kunna fortsätta som ekologiska odlare, säger Bernt Arvidsson, Mellomgården, Mariestad.

FOTO: STEFAN SVENSSON

Vall på växtodlingsgården med samverkan

Inkomst från vallen och tillgång till stallgödsel får en växtodlare som samverkar med en mjölkgård om vallfoder.

LENNART LARSSON |

SAMVERKAN mellan djurgårdar och växtodlingsgårdar ger bägge möjlighet utveckla företagandet genom att satsa på ekologisk produktion. Vid omläggning till ekologisk mjölkproduktion behövs i de flesta fall mer areal för att få tillräckligt med foder till djuren. En ekologisk växtodlingsgård behöver vall i sin växtföljd. Om gårdarna samverkar finns möjligheten för båda att få en bättre fungerande och mer lönsam produktion.

Förutom rent ekonomisk vinst möjliggör samverkan många andra fördelar, som möjlighet att prioritera sin arbetstid, kvalitativa produktionsfördelar och social gemenskap.

Samverkan kring vallodling och gödsel är särskilt viktig vid arealbrist för mjölkgården. Andra samverkansområden som kan vara aktuella är

kviguppfoädnung antingen som lego-uppdrag eller återköp, gemensamt ägda maskiner och organiserad maskinsamverkan där man utför maskintjänster åt varandra enligt en överenskommelse. Överenskommelser med växtodlingsgårdar om direkt köp av spannmål och proteingrödor är också en vanlig samverkansform.

Ta initiativet!

På en mjölkgård som står inför en omläggning eller utökning av mjölkbesättningen skall man inte tveka att fråga ekologiska eller konventionella växtodlare i närheten om de har intresse av att samverka.

– Med en bra samverkan skapar man bättre lönsamhet för alla. Många har faktiskt gått och funderat i samma banor själva och blir bara glada att någon tar initiativet, säger Carl-Erik Ehrenkrona, Hulterstad egendom i södra Östergötland. Han

startade upp samverkan med två då konventionellt odlade grannar 1999 när mjölkproduktionen på Hulterstad utökades och lades om till ekologisk.

Innan utbyggnad och samverkan fanns 165 mjölkkor och brukades 300 ha åker. Idag tio år senare är mjölkbesättningen på 350 kor. 650 ha brukas på Hulterstad och i samverkan med andra lantbrukare. Sedan 2007 är gården utarrenderad och samverkan med de andra gårdarna fortsätter för arrendatorn.

– Min erfarenhet är att man i första hand skall tänka på den man samverkar med och vara generös. Då fungerar det mycket bra, säger Carl-Erik Ehrenkrona.

Säkrar fodertillgången

För mjölkgården är den absolut viktigaste delen i den ekonomiska kalkylen att samverkan kan vara den avgörande förutsättningen för en

omläggning. Möjligheten att få mer priset på ekomjolk som idag ligger på 1,30 kr extra kan ge ett positivt netto på 4–7 000 kr per ko och år. Andra fördelar är en större spridningsareal för gödseln och ett säkrare sätt att få hem tillräckligt med foder.

På växtodlingsgården är det till vall/gröngödslingsarealen oftast bara knutet kostnader om vallen brukas ner som gröngödsling.

– Med samverkan med en ekologisk mjölkgård kan kalkylen förbättras avsevärt. Enbart värdet av växtnäringen i gödseln och minskade kostnader för putsning av gröngödsling, kan förbättra växtodlingsgårdens lönsamhet med mer än 1 000 kr per ha vall, säger Jon Orvendal på Lantmännen Växtråd.

Om växtodlingsgården låter mjölkgården skörda förstaskörden och sedan får tillbaka 25 ton flytgödsel/ha att placera på annan plats i växtföljden och andraskörden putsas ner som vanligt innan brytandet av vallen förbättras ekonomin. Se kalkyl här intill för värdet på växtnäringen i vallen respektive gödseln.

Det här kan man vinna

Det viktiga i en samverkan är inte att alla vinner exakt lika mycket i kronor och ören räknat, men det är viktigt att alla kan räkna hem tillräckligt med fördelar. Här har vi valt att ge exempel på fördelar vid samverkan mellan växtodlingsgård och mjölkgård där foder och gödsel är de utbytbara komponenterna

Fördel mjölkproduktion

- Kan vara avgörande för omläggning om gården har arealbrist.
- Större säkerhet vid inköp av foderspännmål eller proteingröda. På marknaden är det ofta brist eftersom foderfirmorna kontrakterar och tillverkar färdigfoder.
- Möjlighet att öka antalet mjölkkor.
- Reservareal för att kunna köpa in mer grovfoder från växtodlingsgården ett år med grovfoderbrist.
- Större spridningsareal. Bra för att behålla baljväxthalten på yngre vallar. Minskar sporproblem.

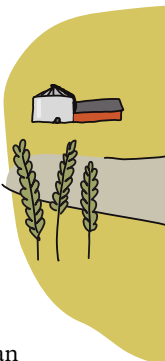
Fördel växtodling

- Högre andel vall/gröngödsling i växtföljden motverkar roto-gräs och fröogräs. Det kan även löna sig med fleråriga vallar på växtodlingsgården.

- Vallar/gröngödsling och stallgödsel höjer mullhalten. På sikt ger det bättre efterverkans effekter och bättre struktur i marken.
- Tillgång till stallgödsel som kan placeras på nya platser i växtföljden.
- Baljväxterna kan fortsätta kvävefixering efter första vallskörden, särskilt om vallen ligger mer än ett år.

Pengar i gödselbrunnen

I det här exemplet tar mjölkgården första vallskörden på växtodlingsgården som får 25 ton flytgödsel per hektar skördad vall. Tanken är att ett skördat hektar ska ge gödsel tillbaka för ett hektar. Växtodlingsgården sprider gödseln på annan plats i växtföljden. På vallen putsar man andra skörden innan den senare bryts vid en tidpunkt som stämmer för nästa gröda i växtföljden.

MJÖLKGÅRDEN

Vi ville säkra fodret när vi byggde ut

DANIEL WILSSON

Tidavads Ekolantbruk AB,
Mariestad
Mjolkproduktion 190 kor

– Vi började vår samverkan med två växtodlingsgårdar när vi skulle bygga ut vår ekologiska mjölkproduktion från 140 till 190 mjölkkor. Vi ville säkerställa foderförsörjningen även om tillgången skulle minska på öppna marknaden.

Totalt 80 ha vall ingår i samarbetet.

– Vi bestämmer fröblandningen i vallen medan respektive växtodlare själv sköter etableringen. Vi står för skörd och transport av grönmassan. Växtodlingsgårdarna står för transport av gödseln.

FOTO: INGER KÄLLÄNDER

En maskinstation kör slåttern. Hackning och transport av containrar med grönmassa körs av mjölkgården. Längsta transportavståndet är drygt en

mil enkel resa vilket förutsätter att det går bra att köra med lastbil. Transport och spridning av gödseln görs också av maskinstation.

Första vallåret räknar man med att skörda tre vallskördar. Andra året en eller två beroende av hur tidigt växtodlingsgården vill bryta vallen. Daniel Wilsson betonar att det är viktigt att kunna anpassa en del utifrån den andra partens önskemål samtidigt som samarbetet behöver vara långsiktigt.

– Man måste se samverkan minst i femårsperioder. Det går inte att ha kortare överenskommelser än miljöstödsåtgåendet. Det är mycket viktigt

att vi kan lita på att vi kan skörda det här grovfodret och för växtodlarna är det lika viktigt att veta att vi köper vallen, säger Daniel Wilsson.

I avtalet ingår att växtodlingsgården köper gödseln och att mjölkgården köper vallen på rot. Prissättningen på gödseln följer kvävepriset med avdrag för transportkostnaden. För priset på vallen kan man antingen ha ett fast pris per ha eller ett pris per skördat kilo. I nuläget använder man sig av båda modellerna, men det är sådant som kan komma att förändras när man hållit på ett tag.

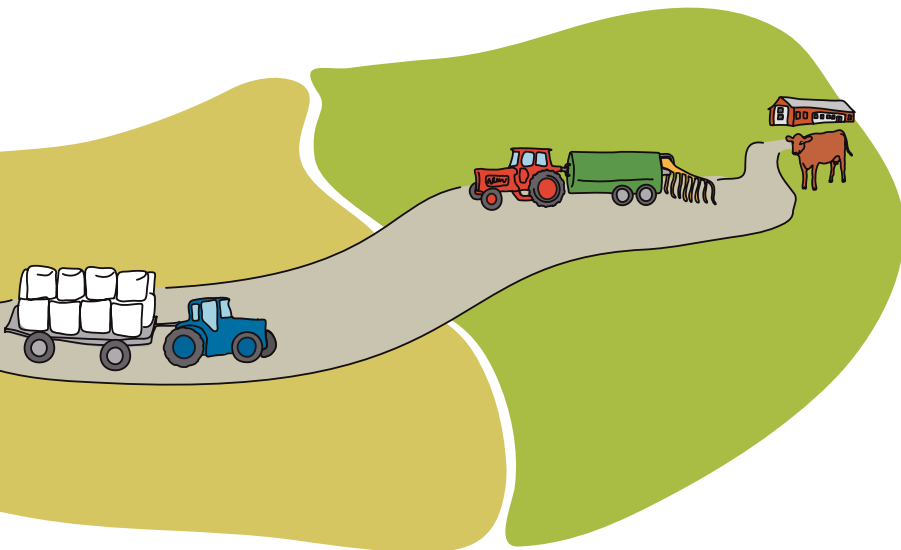

ILLUSTRATION: SOFIA WRANGSJÖ

25 ton flytgödsel/ha i utbyte mot 1 ha vallfoder

42 kg N (i växttillgänglig form vid vårspridning) 15kr/kg	+630 kr
15 kg P, 20 kr/kg	+300 kr
100 kg K, 15kr/kg	+1500 kr
Summa	+2 430 kr
Växtnäring bortförd med vallfodret	
6 kg P, 20 kr/kg	-120 kr
75 kg K, 15kr/kg	-1 125 kr
Kvävet som förs bort påverkar efterföljande gröda marginellt	
Summa	-1 245 kr
Inbesparing av en putsning	+200 kr
Summa förbättrad lönsamhet	+1385 kr

VÄXTODLAREN

Vallen håller nere ogrästrycket

BERNT ARVIDSSON

Mellomgården, Mariestad
300 hektar växtodling, varav
110 ha vall som ingår i sam-
verkan

– Vår samverkan med Tidavads Lantbruk och ytterligare en ekologisk mjölkgård är suveränt eftersom vi inte har djur själva. Vi får in vall i växtföljden och håller nere ogrästrycket. Det är nästan en förutsättning för att vi skall kunna fortsätta som ekologiska odlare.

På Mellomgården brukas 300 ha åker. Vall som ingår i samverkan med Tidavads Lantbruk odlas på 60 ha och ytterligare 50 ha i samver-

kan med en annan lantbrukare. På resten av arealen odlas åkerböror, korn, havre och vete. Åkerböror och foderpannmål säljer Bernt Arvidsson ofta direkt till ekologiska djurbönder. Speciellt åkerböror brukar det vara lätt att sälja direkt till andra lantbrukare.

I samverkan med Tidavads Ekolantbruk ligger att Bernt Arvidsson köper tillbaka 1500 kbm flytgödsel, vilket är den mängd som mjölkgården behöver extra spridningsareal till. (Det motsvarar också den mängd som vi anger i vårt räkneexempel.)

– Eftersom vallen ligger i

FOTO: STEFAN SVENSSON

två år och skördas av mjölkgårdarna minskar arbetsinsatsen för min del, men totalt ger

det ändå ett plus eftersom växtföljden blir så mycket bättre, säger Bernt Arvidsson.

TÄNK PÅ

EU-stöd och kontroll.

Gårdsstöd, miljöersättningar och certifieringskostnader ingår i helhetsbilden av hur en samverkan ser ut ekonomiskt för parterna. Det kan vara klokt att ta konsult hjälp för att hitta bästa modellen och för att korrekt beskriva samarbetet i SAM-blanketter och för den ekologiska certifieringen.

Teckna avtal

Vid samverkan är det än viktigare att teckna avtal än vid arrenden. I arrendeavtal beskrivs vem som äger, vem som brukar och vad det kostar. Resten regleras av arrendelagstiftningen. För samarbetsavtal finns ingen motsvarande lagstiftning. I samarbetsavtalen behöver därför samarbetets samtliga delar beskrivas. Det är också viktigt att reglera vilka skyldigheter parterna har mot varandra om samarbetet ska avvecklas. Ta kontakt med någon juridiskt kunnig person med goda kunskaper om lantbruk, jordabalken etc för att få hjälp med avtalet.

Relationer

Båda måste tjäna på samarbetet även om vinsten kan se olika ut för alla inblandade. Fundera också över om du själv kan acceptera att den du ska samarbeta med någon gång tjänar mer än du på samarbetet.

Det är viktigt att de som samarbetar fungerar bra tillsammans. Om samarbetet ska vara omfattande är det också bra att man har insyn i varandras målsättningar och framtidsplaner.

Det kan finnas intresse för ett samarbete även bland konventionella kollegor i området. Kanske har de redan själva funderat på omläggning.